

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

כפני כבוד השופטת הילה גורביץ שינפלד

התובעים: 1.א.פ.ת.ז. -----
2.א.ר.ת.ז. -----
על-ידי ב"כ עו"ד שי פינלקשטיין ואח'

נגד

הנתבעים: 1. ס.פ.ת.ז. -----
2. ז.ק.ת.ז. -----
על ידי ב"כ עו"ד מרינה גולדשמיט

פסק דין

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם – כְּבוֹדוֹ
(ירוּשְׁלָמִי פֶּאֶה דָּף ג', עמוד ב').

תביעה לביטול חוזה מתנה.

התובעים הם ילדיו של נתבע 1 הטוענים כי נתבע 1 העביר את זכויותיו בדירת מגוריו, במתנה וללא תמורה לנתבעת 2 – אגב השפעה בלתי הוגנת, עושק או ניצול.

בתובענות לביטול הסכמי מתנה כדוגמת ההליך כאן, אשר הצדדים הם הורים וילדיהם, ונטענות טענות בדבר עושק וניצול של ההורה על ידי צד ג', נדירות הפעמים בהן נותן המתנה הוא הנתבע בעצמו ובאפשרות בית המשפט להתרשם מנותן המתנה באופן ישיר. מרבית התובענות בעניין זה מוגשות ומתבררות לאחר פטירת נותן המתנה. ההליך שלפני חריג; באפשרותי היה להתרשם, ישירות ובאופן בלתי אמצעי, מנותן המתנה שכשרותו לא נשללה.

הצדדים וטענותיהם:

1. התובעים הם ילדיו של נתבע 1 מנישואיו לאימם, פ.פ. ז"ל אשר נשאה בחייה ת"ז מספר --
-----.

2. אִם הַתּוֹבְעִים הִלְכָה לְעוֹלָמָה בְּיוֹם 06.08.2005 וְהַתּוֹבֵעַ נוֹתֵר אֶלְמָן.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

1. נתבעת 2 היא בת זוגו לחיים של נתבע 1.
- 2.
3. עובר לפטירת אָם התובעים, התגוררו אָם התובעים ונתבע 1 בדירה שהזכויות בה בבעלותם, המצויה ברחוב ----- וידועה כגוש ----- (להלן: "הדירה").
- 4.
- 5.
6. בכתב התביעה נטען כי לאחר פטירת אָם התובעים, הסתלקו התובעים מעיזבונה לטובת נתבע 1. נטען כי ההסתלקות נעשתה מאחר והדירה היוותה את עיקר עִזְבוֹן האָם המנוחה, והתובעים רצו כי נתבע 1 יוכל להתגורר בדירה עד לאחרית ימיו ללא תלות בצד ג' "וליימים יוריש לנו את הדירה". נטען כי בהתאם להסכמות חתם נתבע 1 ביום 11.01.2006 על צוואה המנחילה את דירתו לנתבע 1, את מכוניתו החדשה לנתבעת 2, מכוניתו הישנה לנתבע 1 ויתרת הכספים שבעזבונו בחלקים שווים בין התובעים. בהמשך, לאחר הסתלקות התובעים, ניתן ביום 01.12.2005 צו ירושה על פי דין לפיו נתבע 1 יורש את מלוא עִזְבוֹן האָם המנוחה. צו הירושה ניתן בבית הדין הרבני האזורי, לבקשת התובעים ונתבע 1 – יחד.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
15. התובעים תיארו כי בשנת 2015 הכיר נתבע 1 את נתבעת 2 והם החלו לקיים "סוג של קשר זוגיות". נטען כי בפעמים בהן נתבעת 2 לנה בדירה היא לנה בחדר נפרד, דבר המצביע על כי הנתבעים אינם ידועים בציבור וכל מטרת נתבעת 2 היא לעשוק את נתבע 1. עוד נטען כי נתבעת 2 "הרעילה והסיתה" את נתבע 1 כנגד ילדיו ונכדיו, הרחיקה אותם ממעורבות בחייו ובודדה אותו. כך למשל החליפה את מנעול הדירה ואת קו הטלפון, סירבה להגיע למפגשים משפחתיים ובכך מנעה הגעתו של הנתבע לאירועים משפחתיים וביטלה את יפוי הכוח שהיה לנתבע 1 בחשבון הבנק של נתבע 1.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
23. נטען כי התובעים נחרדו לגלות שנתבע 1 העביר את כל זכויותיו בדירה לנתבעת 2, העברה שנוגדת את ההסכמים ביניהם, אין בה היגיון והיא מלמדת על כי נתבע 1 הוחתם מבלי שהבין את משמעות מסמכי המתנה או כי נעשק, נוצל או הושפע השפעה בלתי הוגנת. התובעים הדגישו כי נתבע 1 נעזר כל חייו בילדיו בהתנהלות הפיננסית ובירוקרטית, בשל העובדה כי אינו שולט בשפה עברית מעבר לרמה בסיסית.
- 24.
- 25.
- 26.
- 27.
- 28.
29. בכתב ההגנה הוכחו כל טענות כתב התביעה. נטען כי "קצה נפשם וסבלנותם של הנתבעים, לאור התנהלותם הקלוקלת והבלתי פוסקת של התובעים כלפיהם, ובמיוחד
- 30.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

1 לאור עובדה כי לתובעים נודע במדויק ובמפורש על יחסי בעל ואישה בין הנתבעים עוד
2 בשנת 2008. הנתבעים טענו כי הם חיים כבעל ואישה כ-10 שנים, מאז שנת 2008. נטען
3 כי הנתבעים חתמו ביום 17.09.2008 על "הסכם יחסי ממון נוטריוני", והפנו להוראה בה
4 נכתב כי הם מנהלים משק בית משותף מאז 2008. העתק הסכם שכותרתו "הסכם יחסי
5 ממון" ואשר צורף אליו אישור נוטריוני של ב"כ הנתבעים ולפיו נחתם על ידי הנתבעים
6 לאחר שהוסברה להם משמעותו, צורף לנספחי כתב ההגנה. עוד הפנו הנתבעים להוראות
7 ההסכם לפיהן, נתבע 1 העביר לנתבעת 2 את הזכות לקצבאות שארים והעניק לנתבעת 2
8 זכות מגורים בדירה עד אריכות ימים. נטען כי הנתבעים ראו בהסכם "חתונה", הודיעו על
9 "חתונתם" לתובעים ומאותו מועד היחסים התדרדרו והתובעים ניתקו קשר עם הנתבע.
10
11 לאחר פטירת האם המנוחה, צירף נתבע 1 את התובע 1 כמיופה כוח בחשבון הבנק כדי
12 שיסייע לו בניהול ענייני הפיננסים, ובתקופה שמיום 31.01.2008 ועד ליום 30.04.2012
13 התובע העביר מחשבון נתבע 1 לחשבונו סך של 625,700 ₪.
14
15 נטען כי עובדות אלו התגלו לנתבע 1 בשנת 2013, הוא ביטל את ייפוי הכוח ולא תבע מאחר
16 ומדובר היה בבנו. נטען כי בשנת 2014 צירף נתבע 1 את נתבעת 2 לחשבונו והיא סייעה לו
17 להשתקם.
18
19 עוד נטען כי ביום 14.02.2016 ערך נתבע 1 צוואה נוטריונית בפני ב"כ הנתבעים ולפיה
20 ביטל כל צוואה קודמת והנחיל את כל רכושו לנתבעת 2. בהמשך, ביום 31.10.2016, העביר
21 את דירתו במתנה לנתבעת 2. הנתבעים הפנו לכך שבתצהיר המתנה נכתב כי אם דירת נתבע
22 1 תהיה בשיפוצים הוא יהיה רשאי להתגורר בדירת נתבעת 2.
23
24 הנתבעים טענו כי התובעים אינם מתעניינים במצבו, בכריאותו או בנתבעת 2, אלא רק
25 ברכושו, ואילו נתבעת 2 "אוהבת אותו, עוזרת לו, דואגת לו ואשר היא היחידה שהנתבע
26 יקר לליבה". בית המשפט התבקש לדחות את התביעה.
27
28 התובעים הגישו כתב תשובה במסגרתו הדגישו את חוסר ההיגיון או תכלית "סדרת מהלכים
29 משפטיים חריגה, באופן חפוז" שערכו הנתבעים בקשר עם הזכויות בדירה: ביום
30 17.9.2015 ערכו הסכם אשר קבע הפרדה רכושית בין הנתבעים, חצי שנה לאחר מכן ערך

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

1 נתבע 1 צוואה חדשה ובה הוריש כל רכושו לנתבעת וחצי שנה לאחר מכן ערך חוזה מתנה
2 והעביר את זכויותיו בדירה לנתבעת. נטען כי התנהלות זו מצביעה על בהילות הנתבעת
3 להעביר את זכויות הנתבע בדירה, במחטף, לבעלותה.

4
5 נטען כי המסמכים נערכו בעברית ותורגמו על ידי ב"כ הנתבעים לרוסית על אף שהנתבע
6 אינו שלט בשפה העברית. עוד נטען כי נתבעת לא העבירה את זכויותיה בדירתה או ערכה
7 צוואה דומה, ועל כן חוסר השוויוניות והעדר ההדדיות משקף את כוונת הנתבעת לגזול את
8 נתבע 1.

9
10 אשר לכספים שנשלחו תובע 1 מחשבון נתבע 1 נטען כי הפעולות בוצעו ביוזמת נתבע 1
11 ובהסכמתו והועברו לשם רכישת דירה עבור התובע ולימודים אקדמאיים.

12
13 8. עדויות ראשיות הוגשו בתצהירים.

14 מטעם התובעים 1-2 הוגשו תצהיריהם (אשר סומנו, בהתאמה, ת/1-2/2).
15 מטעם הנתבעים 1-2 הוגשו תצהיר נתבעת 2 (סומן נ/1) ותצהיר נתבע 1 (סומן נ/2), תצהיר
16 מר צ.ג., מכר הנתבעים (סומן נ/3) ותצהיר גב' א.ל., מכרה של הנתבעים (סומן נ/4).

17
18 דיון והכרעה:

19
20 9. לב לבה של ההכרעה בהליך זה נעוצה בעדות הנתבע 1 - נותן המתנה.

21
22 מעדות נתבע 1 עלה כי הוא מעריך, מוקיר, אוהב וסומך על נתבעת 2 לחלוטין, ומנגד - אינו
23 סומך על הנתבעים כלל וכלל. למרות הפתעתו, כפי שנתגלתה מעל גבי דוכן העדים, כאשר
24 התברר לו כי כל זכויותיו ולא חלקן הועברו במתנה לנתבעת 2 והוא לא היה מודע לכך -
25 הנתבע הפנה כעסו כלפי התובעים ולא כלפי הנתבעת. כעסו על התובעים היה על כי הם
26 מבקשים להתערב במערכת היחסים החוזית בינו ובין הנתבעת.

27 וכך באו לידי ביטוי הדברים בעת שהנתבע השיב לשאלות בעת דיון במסגרת קדם המשפט,
28 בעמודים 1-2 לפרוטוקול (ההדגשות שלי):
29 "ש. אתה יודע למה אנחנו כאן?
30 ת. אמת? אני לא יודע.
31 ש. אתה לא יודע מה רוצים ממך?"

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 ת. לא יודע. הם קיבלו הכל. עבדתי כל החיים, נתתי כסף. עכשיו אני
2 לא יודע מה הם רוצים ממני. זו האמת.
3 ש. את התביעה קראת?
4 ת. הם רוצים לקחת את הדירה שלי.
5 ש. יש טענה כי הדירה הייתה שייכת לך ולאשתך ז"ל, ולמעשה מגיעה
6 להם בירושה. מכאן נובעת הבעיה.
7 ת. עכשיו *זאל* אשתי. עשיתי מתנה. הדירה של ז.ק ושלי.
8 ש. נתת לה את הדירה במתנה?
9 ת. כן.
10 ש. למה?
11 ת. אנחנו גרים ביחד.
12 ש. אבל אין להם יותר דירה.
13 ת. הדירה רשומה על שמי ושמה עד גיל 100.
14 ש. אבל לך אין דירה, נתת לה הכל. מחקו אותך מהטאבו.
15 ת. אני גר שם.
16 ש. אתה יודע שזכויות בדירה אין לך?
17 ת. למה אין לי? זה גם שלי.
18 ש. זה לא מה שכתוב בטאבו – אין לך טאבו. הכל בטאבו שלה. זה מה
19 שהתכוונת?
20 ת. אני רציתי שהדירה תהיה של ז.ק ושלי.
21 ש. אבל לא זה המצב עכשיו.
22 ת. אגיד דבר אחד: מה שהם עושים זו חוצפה. הם קיבלו כספים, כל
23 מה שיש, מה הם רוצים ממני? תנו לי לנוח, אני בן 71.
24 ש. מה שבעיקר מפריע להם שאין לך יותר דירה, שכל הדירה עברה.
25 אם זה היה חצי, זה היה פחות מפריע. אך הם חוששים שלקחו ממך
26 את הדירה בלי שרצית.
27 ת. זה שקר, אף אחד לא לקח לי כלום. עשיתי הסכם לי ולאשתי. אף
28 אחד לא רימה איש. זו פנטזיה שלהם.
29 ש. זו לא פנטזיה – אין לך בטאבו זכויות.
30 ת. זו דירה של ז.ק?
31 ש. לך של ז.ק.
32 ת. אז אגור עם ז.ק. זו דירה של ז.ק, אז אגור איתה. מה הבעיה? היא
33 לא תגרש אותי לשום מקום.
34

35 בהמשך בעמוד 3 שורות 27 – 23 שוב מסר כי הדירה היא בבעלות משותפת ולנתבעת 2.

36
37 10. תקנה 148 לתקנות סדר הדין האזרחי התשמ"ד-1984, קובעת כי:
38

39 "עדותו והודעתו של בעל דין שנרשמו בקדם-משפט והחלטות השופט
40 בקדם-משפט זינן כדין עדות, הודעה והחלטה במשפט".
41

42 כך שמשמעות הדבר היא כי הנתבע עצמו העיד כבר בקדם המשפט, כי לא התכוון להעביר
43 את כל זכויותיו לנתבעת.
44

45 11. דברים דומים העיד הנתבע בחקירתו הנגדית. ראו בעמוד 26 שורות 31-9 שם העיד כי:
46

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 ש. ידעת שכתוב בהסכם שכל אחד, הרכוש שלו נשאר שלו?
 2 ת. כן, ידעתי.
 3 ש. לבית המשפט: מה השתנה?
 4 ת. כלום לא השתנה. אבל למה שופטים אותי? הגנב הזה שופט אותי?
 5 עכשיו אני במשפט?
 6 ש. לבית המשפט: 8 חודשים אחר-כך, בערך, שינית בעצם את ההסכמה
 7 הזו. למה?
 8 ת. לא יודע מה שיניתי.
 9 ש. לבית המשפט: בהסכם לא נתת זכויות, קבעת שכל מה ששלך נשאר
 10 שלך וכל מה של ז.ק. נשאר של ז.ק.
 11 ת. יש לנו מיליארדים? על איזה נכסים מדובר.
 12 ש. לבית המשפט: חתמת על תצהירי מתנה בהסכם שאומרים שכל
 13 הטאבו שלך, כל הזכויות בטאבו, אתה נותן את כל הזכויות לגב'
 14 ז.ק. זה היה אחרי 8 חודשים.
 15 ת. אני עשיתי ככה?
 16 ש. לבית המשפט: כן.
 17 ת. אם עשיתי ככה, זה טוב. רק שלז.ק. יהיה טוב.
 18 ש. לבית המשפט: הסבירו לך שהיא לוקחת את כל הזכויות שלך ואתה
 19 נשאר בלי זכויות רשומות בדירה?
 20 ת. אני אגור שם עד גיל 100.
 21 ש. לבית המשפט: ואחר-כך?
 22 ת. אלוהים גדול.
 23 ש. לבית המשפט: של מי הדירה תהיה אחר-כך?
 24 ת. כשאמות, אתן הדירה לבת של ז.ק.
 25 ש. לבית המשפט: למה לבת של ז.ק?
 26 ת. אם גם ז.ק. תמות, למי עוד לתת?"

- 27
 28 ושוב, בהמשך בעמוד 27 שורות 6-11, חזר והעיד כי הדירה היא דירה אשר **משותפת** לו
 29 ולנתבעת 2 וכי רצה להעניק לנתבעת 2 זכויות בדירה – כך שתהיה דירה משותפת לשניהם.
 30
 31 12. מסמכי המתנה כוללים תצהיר נותן המתנה, תצהיר מקבל המתנה וחווה מתנה. כל המסמכים
 32 מתאריך 31.10.2016 צורפו כנספח ו לתצהיר הנתבע נ/2.
 33
 34 בחקירתו הנגדית אישר הנתבע חתימתו על תצהיר העברת הזכויות (עמוד 28 שורות 7-9)
 35 ואילו, כאשר הוצג לו חווה המתנה, הכחיש חתימתו - ובו במקום התערבה ב"כ הנתבעים
 36 בחקירה והציגה לנתבע את חווה המתנה ואז, כאשר הוצג לנתבע חווה המתנה על ידי ב"כ
 37 הנתבעים, אישר נתבע 1 את חתימתו על חווה המתנה - ראו עמוד 28 שורות 10-16.
 38
 39 13. הראיות והמסמכים עליהם חתם/הוחתם הנתבע במעין "מרוץ החתמות" מצביעים על
 40 חיפזון ובהילות החסרים היגיון כלכלי או אחר לטובת הנתבע. העדר ההיגיון הכלכלי בא

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 לידי ביטוי גם בעובדה כי כל רכושו של הנתבע הועבר או מועבר לנתבעת או לשליטתה
2 ואילו רכושה של הנתבעת, כולו, נשאר נפרד ובבעלותה בלבד.
3
- 4 הנתבע בחקירתו הנגדית נשאל, בין היתר, מדוע חצי שנה לאחר חתימתו על הסכם – אשר
5 קבע הפרדה רכושית בינו ובין נתבעת 2, לכאורה חתם על צוואה המנחילה את כל רכושו
6 לנתבעת 2 (צוואה שאת חתימתו עליה הכחיש). הנתבע לא ידע להסביר מה היה השינוי
7 שהניע אותו – וגם לא מדוע הייתה דחיפות ובהילות לחתום, לאחר כחצי שנה נוספת, על
8 חוזה המתנה.
- 9
- 10 14. כמפורט מעדות הנתבע שצוטטה לעיל, ניכר להבין כי במועד החתימה לא הבין הנתבע את
11 משמעות מעשיו ואת תוצאות המסמכים עליהם הוחתם, וניכר חסר הבנה בדברים בסיסים
12 הנוגעים לבעלות, כספים וניהול רכוש.
- 13
- 14 עוד יש להוסיף כי עו"ד גולדשמיט, שייצגה את הנתבעים וערכה את הסכם ההפרדה
15 הרכושית, מסמכי המתנה והצוואה, ואשר יכולה הייתה להעיד אודות רצון הנתבע והבנתו
16 עובר לחתימה על חוזה המתנה ובעת החתימה על חוזה המתנה – לא העידה.
- 17
- 18 לא זו אף זו אלא, שאף בדברים בהם לא היה לכאורה צורך להסתיר עובדות הנתבעים פעלו
19 בחוסר שקיפות. כך כאשר הסתירו מבית המשפט כי העדים שזומנו הם אִם ובנה והדבר
20 התגלה בחקירתם הנגדית, וכך כאשר נסתרה בחקירות גרסתם כי הם מתגוררים תחת קורת-
21 גג אחת מאז 2008 – ראו עדות הנתבעת בעמוד 14 שורות 1-18 ועדות הנתבע בעמוד 24
22 שורות 34-36.
- 23
- 24 15. משמעות הדברים היא שהתובעים עמדו בנטל להוכיח כי נפל פגם ברצון נתבע 1 בעת
25 חתימתו על מסמכי המתנה והנתבע הוחתם על חוזה מתנה ותצהיר מתנה שלא שיקפו את
26 רצונו החופשי ואומד דעתו במועד החתימה.
- 27
- 28
- 29
- 30

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

16. סעיף 18 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973 קובע:

1
2
3 "מי שהתקשר בחוזה עקב ניצול שניצל הצד השני או אחר מטעמו את
4 מצוקת המתקשר, חולשתו השכלית או הגופנית או חוסר נסיונו, ותנאי
5 החוזה גרועים במידה בלתי סבירה מן המקובל, רשאי לבטל את
6 החוזה."
7

8
9 17. שלושת היסודות שבבסיס עילת העושה הם: "מצוקה", "ניצול" ו-"תנאי חוזה גרועים".

10
11 יסודות אלו מצטברים ושלובים.

12 משמעות הדבר הוא כי די שאחד מהיסודות לא יתקיים ולא תשתכלל עילת העושה וגם, כי
13 היסודות הללו מקיימים יחסי גומלין: אם אחד היסודות מתקיים באופן מובהק, האחר יכול
14 ויתקיים באופן פחות מובהק ומוחלש.

15
16 ראו ע"א 403/80 סאסי נ' קיקאון, פ"ד לו (1) 762 בעמוד 767:

17
18 "על שלושה יסודות - השלובים זה בזה ככלים שלובים - השתית
19 המחוקק את עילת העושה, שהראשון בהם עניינו מצבו של העושה
20 ("מצוקה", "חולשה שכלית או גופנית", "חוסר נסיון"), השני -
21 התנהגותו של העושה ("ניצול שניצל") והשלישי - העדר איזון סביר
22 בין הערכים המוחלפים בין העושה לבין עושהו ("תנאי החוזה גרועים
23 במידה בלתי סבירה מן המקובל")."

24
25 וגם ראו ע"א 3156/98 בן ישי נ' ויינגרטן, פ"ד נה(1) 939 בעמוד 948:

26
27 "יסודותיה של עילת העושה אינם רק יסודות מצטברים, הם גם
28 "שלובים זה בזה ככלים שלובים" (השופט טירקל בע"א 403/80 סאסי
29 נ' קיקאון [1], בעמ' 767). קיימת תלות הדדית ביניהם (ד' פרידמן, נ'
30 כהן בספרם חוזים (כרך ב) [22], בעמ' 976). כך, למשל, כאשר מתקיים
31 היסוד השלישי, ומופר האיזון בין הערכים המוחלפים בין העושה לבין
32 עושהו, הרי "ככל שהיחס בין הערכים נוטה יותר לרעתו של העושה,
33 ייטה בית המשפט לשעות יותר לשוועתו גם לגבי יסודותיה האחרים
34 של עילת העושה" (השופט טירקל, שם [1], בעמ' 769). תנאים גרועים
35 במיוחד עשויים לעורר חשש בדבר שלמות הרצון של המתקשר הנפגע.
36 "חולשה" חמורה שלו מחייבת בדיקה קפדנית של סבירות התנאים
37 שנקבעו בהסכם. ניצול קיצוני של חולשה מטיל אף הוא צל על ההסכם
38 ומחייב הארה קפדנית של התנאים שנכללו בו."
39
40
41
42
43

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

1 ועוד ראו אודות טיבו של כל אחד מהיסודות ברע"א 617/08 מלון עדן נהריה נ' יוסף קסל,

2 מיום 21.09.14, סעיף 38 לפסה"ד:

3 "א) המצוקה: "מצוקה היא מצב של צרה ודחק שאליו נקלע המתקשר"
4 (ראו: גבריאלה שלו, דיני חוזים – החלק הכללי: לקראת קודיפיקציה
5 של המשפט האזרחי, 346 (2005) (להלן: שלו)). היותו של צד לחוזה
6 שרוי במצוקה היא גרעינו של הפגם ברצון מסוג עושק, המכניס אותו
7 לגדרי פרק ב' של חוק החוזים. הביטוי "מצוקה" כולל את שלוש
8 החלופות האפשריות: "מצוקה", "חולשה שכלית, או גופנית", או
9 "חוסר ניסיון". כדי שתתגבש עילה העושק, ככלל, על המצוקה
10 (במובניה השונים) להיות כבדת משקל, ממשית ומשמעותית... כאשר
11 כל מקרה נבחן על-פי נסיבותיו..."

12
13 "ב) הניצול: דיני הפגמים ברצון, וה"עושק" בכלל זה, הינם חריג
14 לתפיסה האובייקטיבית של דיני החוזים, לפיה את "גמירות הדעת"
15 של הצדדים מסיקים מן הנסיבות החיצוניות והגלויות, ולא מתוך חקר
16 נפשו של האדם (ע"א 2409/10 מגורי נ' מלאכי, [פורסם בנבו] בפיסקה
17 29 לפסק דינו של השופט ס' ג'ובראן (23.08.2012) (להלן: עניין
18 מגורי)). לכן, נדרש כי הצד העושק יהיה, לכל הפחות, בעל מודעות
19 לפגם ברצונו של הצד שנעשק, גם אם לפגם זה לא היה ביטוי חיצוני
20 ברור (ראו: פרידמן וכהן, בעמ' 983). יחד עם זאת, משמעות הדבר
21 איננה כי לא ניתן להגיע למסקנה בדבר קיומה של מצוקה, או בדבר
22 ניצול המצוקה, מתוך הנסיבות, במקום שהיא עולה מהן (עיינו, למשל:
23 פרידמן וכהן, בעמ' 983). אף 'עצימת עיניים ברשלנות גסה', מצדו של
24 העושק, בדבר מצבו של העשוק עשויה לעלות כדי "ניצול" מצוקתו
25 של העשוק (ראו: עניין סאסי, 769). ודוק: מהמילה "ניצול" –
26 'משתמעת גם מידה של אי-מוסריות' מצדו של העושק המנצל (ראו:
27 עניין סאסי, 768). מכאן, שגם התנהלות לא מוסרית מצד העושק (ולאו
28 דווקא לא חוקית) עשויה לעלות כדי ניצול מצוקה של הצד האחר."

29
30 "ג) תנאי חוזה גרועים: עילת העושק איננה מסתפקת במצוקתו של צד
31 ובמודעותו של הצד השני לאותה מצוקה. נדרש תנאי נוסף, שהוא
32 אובייקטיבי-חיצוני במהותו, לפיו תנאי החוזה שנכרת היו 'גרועים
33 במידה בלתי סבירה מן המקובל'."

34
35 ועוד נאמר שם, בהמשך, פסקה 39 לפסה"ד כי:

36 "נוסף על היסודות הנ"ל נדרש גם שיתקיים קשר סיבתי בין ההתקשרות
37 בחוזה לבין ניצול המצוקה. דהיינו: עילת העושק מתגבשת רק כאשר
38 ההתקשרות לא היתה קמה אלמלא ניצול המצוקה, החולשה, או חוסר
39 הניסיון (ראו: עניין איליט, בעמ' 679))."

40
41 כאן המקום להדגיש כי אחד המבחנים לקיומה של מצוקה העולה כדי
42 עושק, נעוץ בשאלה, "אם למתקשר היתה אלטרנטיבה ממשית,
43 שבאמצעותה ניתן למנוע את העיסקה הנוכחית". בהיעדר אלטרנטיבה
44 ממשית סבירה שבאמצעותה ניתן היה למנוע את העסקה, מושא טענת
45 העושק – קצרה הדרך למסקנה כי הצד שהתקשר בחוזה היה אכן שרוי
46 תחת מצוקה שאותה ניצל הצד השני באופן העולה כדי עושק (ראו
47 והשוו: דברי הנשיא מ' שמגר ב-ע"א 11/84 רבינוביץ נ' שלב –
48 הקואופרטיב המאוחד להובלה בע"מ, פ"ד מ(4) 533, 543 (1986)
49 (להלן: עניין רבינוביץ), וכן: שלו, 346)."

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 מעדות הנתבע עולה כי התקיימו כאן כל היסודות של עילת הביטול שמקורה בעושה. 18.
- 2
- 3 **מצוקה** - חוסר ניסיונו וחוסר הבנתו של הנתבע אודות תוצאות מסמכים עליהם חתם, עלו
- 4 באופן ברור בעת עדותו גם בנושאים אחר, כך למשל הנתבע לא היה מודע לסכומים
- 5 שבחשבון הבנק שלו. בעדותו העיד כי התכוון לתת לתובע 15,000 ₪ מתוך 40,000 ₪
- 6 שסבר הנתבע כי יש בחשבון, בפועל, התובע משך מחשבון הנתבע למעלה מ-600,000 ₪.
- 7
- 8 **ניצול** - הנתבעת ניצלה את חוסר ניסיון וחוסר ההבנה על מנת להחתים את הנתבע על חוזה
- 9 מתנה מעביר אליה את כל זכויותיו ולא חלקן כפי שהעיד הנתבע 1 כי התכוון לעשות.
- 10
- 11 **תנאי החוזה גרועים במידה בלתי סבירה מהמקובל** – מעצם העובדה כי מדובר ברכושו
- 12 היחיד של הנתבע, אשר הוא מעבירו ללא תמורה לנתבעת והוא נותר חסר כל, לאחר שכל
- 13 כספו הועבר לבנו ומנגד כל רכושה של הנתבעת (מקרקעין וכספים) נותרים בבעלותה
- 14 בלבד, הרי שאלו הם תנאי חוזה גרועים במידה בלתי סבירה מהמקובל.
- 15
- 16 **אלא שהנתבע אינו מבקש לבטל את החוזה ולא רק שאינו עומד על זכותו לעתור לבטלות** 19.
- 17 **חוזה המתנה – אלא שהנתבע מחל על זכותו לבטל את החוזה ועומד על קיומו.**
- 18
- 19 **בנסיבות אלו האם עומדת לתובעים הזכות לעתור לכך תחתיו? לדעתי התשובה לכך,**
- 20 **בנסיבות כאן, היא שלילית, ואפרט:**
- 21
- 22 **חזקה היא כי כל אדם כשיר לפעולות משפטיות אלא אם נשללה כשרותו. חזקה זו קבועה** 20.
- 23 **בסעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962 הקובע: "כל אדם**
- 24 **כשר לפעולות משפטיות, זולת אם נשללה או הוגבלה כשרות זו בחוק או בפסק דין של**
- 25 **בית משפט".**
- 26
- 27 **חזקה זו חלה גם במקרה שלאדם מונה במועד מאוחר או בסמיכות לכך, אפוטרופוס. ראו**
- 28 **רע"א 3323/98 זקן נ' קציץ התגמולים, פ"ד נו (5) 577, 586 – פסה"ד אמנם עוסק בפסול**
- 29 **דין אך הדברים שנאמרו שם, טובים גם לענייננו.**
- 30

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 השאלה אם אדם היה כשיר לבצע פעולה משפטית היא שאלה של עניין שברפואה, אשר יש
2 להוכיח באמצעות מומחה וחוות דעת רפואית, ולמצער, מסמכים רפואיים.
3
- 4 התובעים לא עמדו בנטל ולא הוכיחו כי קיים פגם בכשרותו של נתבע 1. טענתם בעניין זה
5 נטענה במעומם ונסמכה על ידיעותיה של התובעת שעובדת כאחות. בית משפט זה לא
6 התרשם כי קיים פגם בכשרותו – להבדיל מאמונה, תמימות או ביטחון מלא בנתבעת 2.
7
- 8 נוסחו של סעיף 18 לחוק החוזים (חלק כללי) התשל"ג-1973, מצביע על כך שעילת ביטול
9 מחמת עושק - היא זכות אישית שאינה ניתנת להעברה. זכות זו היא זכות לעתור לביטול
10 החוזה. עילה מסוג "ניתן לביטול" להבדיל מ-"בטל".
11
- 12 אמנם, עילת ביטול מחמת עושק יכולה לאחר פטירה לעבור לחליפו של אדם (באמצעות
13 היורשים או מנהל עזבון) ראו ע"א 92/89 ראובן עובדיה נ' שלומית סיבהי, פ"ד מה(5) 113,
14 וגם פרידמן וכהן, חוזים, כרך ב' בעמ' 1100 – אך אין בכך להקנות מעמד לתובעים
15 שאינם חליף. ראו גם סימן ד' לפרק ד בתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-198 שעוסק
16 בחילופי בעל דין במהלך ניהול הליך וגם סעיף 20 לחוק החוזים (חלק כללי) התשל"ג-
17 1973, הקובע כי דרך הביטול תהיה "בהודעת המתקשר", היינו הצד לחוזה ולא צד ג.
18
- 19 על אחת כמה וכמה מקום בו עוסקים בנו בחוזה מתנה הוא חוזה חד-צדדי.
20
- 21 בחוזה מתנה, ישנו משקל רב לגמירות הדעת של נותן המתנה ודרוש "חופש מצפון והחלטה
22 מלאים ושלמים יותר מאלו הדרושים בחוזים דו צדדיים" - ראבילר, חוק המתנה, התשכ"ח-
23 1986 פירוש לחוקי החוזים, המכון למחקרי חקיקה ולמשפט השוואתי ע"ש הרי סאקר, ג'
24 טרסקי עורך, תשנ"ז-1996, עמ' 37-38). אך לא כל הפרעה בשיקול דעת שוללת בהכרח
25 את גמירות הדעת הנדרשת. ראו ע"א 226/87 אחמד זועבי נ' עבוד ניקולא, פ"ד מג(1), 714,
26 717-718. מבחן גמירות דעת הוא חיצוני-אובייקטיבי. ראו ע"א 539/86 קליר נ' אלעד, פדי
27 מג (1) 602, 611, ע"א 692/82 בוטקובסקי נ' גת פד"י מד(1) 57, 67. בע"א 1932/90
28 פרץ בוני הנגב - אחים פרץ בע"מ נ' יששכר (יצחק) בוחבוט, פד"י מז(1) 357, 368. על כן
29 נפסק גם כי זכות לבטל התחייבות לתת מתנה, היא זכות אישית שאינה עוברת ליורשים.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

1 ראו ע"א 11/75 ועד הישיבות בא"י נ' מיכאלי פ"ד ל (1) 639, 643, צוטט בהסכמה בע"א
2 2215/00 ג'ורי נ' דנגור פ"ד נו (3) 932, 943.

3
4 משמעות הדבר כי לתובעים עצמם – אין זכות עמידה מכוח סעיף 18 לחוק החוזים (חלק
5 כללי) התשל"ג-1973.

6
7 זאת ועוד, הנתבע כאן (העשוק) ויתר על עילת הביטול ועמד על קיום החוזה - גם לאחר
8 שהתברר לו כי חתם על חוזה מתנה המעביר את כל זכויותיו לנתבעת ולא את חלקן.

9
10 במהלך עדותו הנתבע הפנה את כעסו כלפי התובעים ועל כך שהתובעים מבקשים להתערב
11 במערכת היחסים החוזית בינו ובין הנתבעת – ולא כלפי הנתבעת. הנתבע, בעדותו, חזר
12 ואמר, באופן חד משמעי, כי היה בדעתו לתת מתנה לנתבעת זכויות בדירה – גם אם לא כל
13 זכויותיו על אף שהועברו כל זכויותיו (אגב עושק) הוא אינו מבקש ביטול. אביא שוב את
14 תמצית הדברים מדבריו בקדם המשפט (ראו בהרחבה לעיל בסעיף 11) עמודים 1-2
15 לפרוטוקול (ההדגשות שלי):

16
17 "ש. אתה לא יודע מה רוצים ממך?
18 ת. לא יודע. הם קיבלו הכל. עבדתי כל החיים, נתתי כסף. עכשיו אני
19 לא יודע מה הם רוצים ממני. זו האמת.

20 ...
21 ש. אתה יודע שזכויות בדירה אין לך?
22 ת. למה אין לי? זה גם שלי.
23 ש. זה לא מה שכתוב בטאבו – אין לך טאבו. הכל בטאבו שלה. זה מה
24 שהתכוונת?

25 ת. אני רציתי שהדירה תהיה של ז.ק. ושלי.
26 ש. אבל לא זה המצב עכשיו.
27 ת. אגיד דבר אחד: מה שהם עושים זו חוצפה. הם קיבלו כספים, כל
28 מה שיש, מה הם רוצים ממני? תנו לי לנוח, אני בן 71.

29 ש. מה שבעיקר מפריע להם שאין לך יותר דירה, שכל הדירה עברה.
30 אם זה היה חצי, זה היה פחות מפריע. אך הם חוששים שלקחו ממך
31 את הדירה בלי שרצית.

32 ת. זה שקר, אף אחד לא לקח לי כלום. עשיתי הסכם לי ולאשתי. אף
33 אחד לא רימה איש. זו פנטזיה שלהם.
34 ש. זו לא פנטזיה – אין לך בטאבו זכויות.

35 ת. זו דירה של ז.ק.?
36 ש. לך של ז.ק.

37 ת. אז אגור עם ז.ק. זו דירה של ז.ק. אז אגור איתה. מה הבעיה? היא
38 לא תגרש אותי לשום מקום".

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 הנתבע חזר ואמר דברים דומים בחקירתו הנגדית. שוב הוסבר לנתבע כי הועברו כל זכויותיו
2 ולא רק חלקן. גם הפעם הנתבע לא הלין, כעס, או הוטרד או ביקש לבטל את העברת הזכויות
3 והביע הסכמתו – "רק שלז.ק יהיה טוב" ראו גם הציטוטים שהובאו בסעיפים 9-11 לעיל.
4
- 5 מעדות זו של הנתבע עלה כי מדובר במי שכועס כעס רב על ילדיו ומרגיש כי נוצל ורומה .24
6 על ידי התובע 1. הנתבע הלין בחקירתו על כי התובע רוקן את חשבון הבנק שלו (אך מנגד
7 אישר כי נתן לו כספים למימון שכר לימוד ורכישת דירה). קצפו יצא על התובע שרוקן את
8 חשבוננו, חרף כי לא ידע להגיד כמה כספים היו בחשבון הבנק וכמה כספים נתן במתנה
9 לבנו. הרושם היה כי התובע נטל כספים למטרות להן הסכים הנתבע אך התובע לא יידע את
10 הנתבע במדויק אודות עתודות כספו והסכומים שנטל. ובהמשך גם האשים את התובעת כי
11 עשתה יד אחת עם התובע – עמוד 26 שורות 32-34.
12
- 13 אין ספק כי אדם רשאי לעשות ברכושו ככל העולה על רוחו – רוצה משתף, מעביר, מפזר, .25
14 מבזבז, משחית וכו'. אין ספק גם כי אין זה מקומו של בית המשפט לשפוט ולמנוע מאדם
15 לעשות ברכושו ככול העולה על רוחו. גם אם תנאי החוזה גרועים – חופש החוזים גובר.
16
- 17 עילת העושה היא הקרובה ביותר לגישה המעניקה משקל לשאלת הגינות החוזה. מבחינה
18 היסטורית שאלת הגינות החוזה עסקה בעיקר בשני נושאים: איסור על לקיחת ריבית או
19 ריבית נשך, וסבירות התמורה שנותן כל אחד מן הצדדים ביחס למה שהוא מקבל. גישה זו
20 מתנגשת עם הגישה הנותנת עדיפות ברורה לחופש החוזי, שהיא הגישה שאומצה בדיני
21 החוזים בישראל. משמעות גישת החופש החוזי (האוטונומיה החוזית) היא כי בית המשפט
22 איננו מתערב בתנאי החוזה שקבעו הצדדים ואיננו בוחן אם התמורה המוסכמת היא תמורה
23 ראויה. חוסר שוויון בתמורה הניתנת או פער בתמורות החוזה הוא רק אחד מבין היסודות
24 של עילת העושה המאפשרים ביטול חוזה. פער ניכור אין בו די. הרעיון הבסיסי בדבר חופש
25 החוזים אומץ בדיני החוזים כמעט ללא סייגים.
26
- 27 משמעות הדברים היא, כי בכל הנוגע לעילת העושה, אין לתובעים זכות עמידה. .26
28
29

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 מודעת אני לכך שהמונח "מעונין בדבר" – המופיע בסעיף 67 לחוק הירושה, התשכ"ה-
2 1965, זכה לפרשנות מרחיבה והכוללת גם פוטנציאל לירושה על-פי דין. ראו בר"ע (חיפה)
3 657/06 אסתר ברוכאל נ' חיים אלשייך, מיום 13.05.2007. אלא שיש לאבחן את המקרה
4 שם מהנסיבות שלפני.
5
6 ראשית, במקרה שם אביהם של התובעות סבל ממחלות דמנטיות שפגעו בכישוריו
7 השכליים. שנית, בשל העדר כשרותו של האב והעדרה של צוואה, מעמדן של התובעות
8 כיורשות על פי דין היה לכאורה מובטח ועל כן עמדה להן זכות הראויה להגנה ולא אינטרס.
9 שלישית, גם "מרוץ ההחתמות" שהועבר הנתבע על מנת להעביר את זכויותיו בדירה
10 לנתבעת והכחשתו את חתימתו על הצוואה הנוטריונית שהוצגה לו, לא גרמו לו לכעס כלפי
11 הנתבעת אלא כלפי התובעים. הנתבע הביע כעסו לא רק כפי שעולה מהפרוטוקול, אלא גם
12 פיזית, קם, הסתובב והביע עוצמת כעסו כלפי התובעים – למשל כאשר הסתובב לתובע
13 ושאל אותו אם הוא רוצה גם את שעונו – עמוד 26 שורה 1. רביעית, הרושם הוא כי לכל
14 היותר מדובר במתנה או בניהול מערכת יחסים רכושית לפי העדפותיו האישיות של הנתבע
15 אשר אינה תואמת את העדפותיהם של התובעים ולא יותר מכך. טעות נטענת בהעדפות
16 (ואיני מביעה עמדה אם אכן מדובר בטעות) אינה מקנה מעמד לתובעים ואינה מקנה סמכות
17 להתערבות שיפוטית.
18
19 כידוע הסתמכות של יורש פוטנציאלי על צוואה איננה מעלה ואיננה מורידה. אין ליורש
20 זכות הראויה להגנה, להבדיל מאינטרס, כל עוד המוריש בחיים והוא כשיר ולא הושפע
21 בהשפעה בלתי הוגנת. רצונו של המוריש נבחן לאור צוואתו האחרונה או העדרה. ראו בע"מ
22 11116/08 פלוני נ' אלמוני, מיום 5.7.2012. בסיפא פסה"ד וגם תמ"ש (חיפה) 10640/02
23 אביטן חביבה ואח' נ' אביטל אליהו, מיום 27.11.2006, שם לנותנת המתנה הייתה לקות
24 קוגניטיבית שהשפיעה גם על כושרה להסתלק מעיזבון בעלה.
25
26 מסקנתי היא כי לתובעים "כיוורש פוטנציאלי" אינטרס ולא זכות הראויה להגנה בכל הנוגע
27 לעילת העושק.
28
29

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 **אשר לטענה כי חוזה המתנה נחתם בשל השפעה בלתי הוגנת.** טענה זו נטענה על ידי
2 התובעים, "בין השורות", התובעים מיקדו טענותיהם בטענה כי חוזה המתנה נחתם אגב
3 ניצול מצבו המנטלי ואופיו הפסיכי של הנתבע.
4
- 5 פסה"ד בעניין חקלאי, ת"א (תל אביב-יפו) 1781/88 **שמואל רכטמן נ' צבי חקלאי**, תשנ"א
6 (1) 182 היה פסה"ד הראשון שלאחר חקיקת חוק החוזים (חלק כללי) התשל"ג-1973 וחוק
7 יסודות המשפט, תש"ם-1980 עסק בהשפעה בלתי הוגנת בדיני חוזים. בפסה"ד שם נפסק
8 כי עילת העושה שבסעיף 18 לחוק החוזים (חלק כללי) התשל"ג-1973 לא איינה את עילת
9 הביטול בדיני החוזים שקמה מכוח השפעה בלתי הוגנת. ראו: גד טדסקי **על השפעה בלתי-**
10 **הוגנת בדין-החוזים הישראלי**, עמוד 520-521. וממשיך ואמר שם כי יש מקום לכלול פגם
11 הנובע מהשפעה בלתי הוגנת – כפגם ברצון ולהחילה מכוח סעיף 61 (ב) לחוק החוזים
12 (חלק כללי) התשל"ג-1973 גם על חוזים חד צדדים. שם בעמוד 525.
13
- 14 השפעה בלתי הוגנת היא השפעה נפשית או פסיכולוגית של צד על חברו, באופן המונע
15 מהצד המושפע להפעיל שיקול דעת עצמאי. אם הצד המשפיע מנצל את מעמדו והשפעתו
16 באופן בלתי הוגן ומפיק ממנה יתרון בלתי הוגן – בית המשפט רשאי להתערב ביחסי
17 הצדדים לחוזה. לא כל השפעה על צד מתקשר תהא בלתי הוגנת.
18
- 19 **לא כל השפעה תביא לעילת בטלות - צריך שההשפעה תכלול רכיב "אי הוגנות".**
20 ראו דניאל פרידמן ונילי כהן, חוזים, כרך ב', עמ' 987 וגם ע"א 1569/93 **מאיה נ' פנפורד**
21 **(ישראל) בע"מ ואח', פ"ד מח(5) 705, סע' 12 לפסה"ד:**
22
23 "בהיותנו כולנו נתונים בלחצים ובכפיות כלכליות מכל עבר, מסקנה
24 נדרשת מאליה היא, כי לא כל לחץ ולא כל כפייה מן התחום הכלכלי
25 יניבו זכויות לביטולו של חוזה. עניננו הוא אך בכפייה או בלחץ, שיש
26 בהם פסול מוסרי-חברתי-כלכלי, ואשר חיי עסקים ומסחר תקינים והוגנים
27 לא יוכלו לשאתם".
28
- 29 יש להבחין בין צדדים להם אין יחסים מיוחדים ובין צדדים שביניהם קיימים יחסי אמון
30 מיוחדים בין הצדדים. ראו ע"א 413/79 **ישראל אדלר חברה לבנין בע"מ נ' חנה מנצור ואח',**
31 פד"י לד (4) 29, 37.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 ועוד נאמר שם בהמשך בעמוד 38, כי מקום בו קיימים יחסים מיוחדים וקיים חש להשפעה
 2 בלתי הוגנת, הנטייה תהיה להתערבות בית המשפט וזאת מטעמים של תקנת הציבור ומוסר.
 3
 4 דוגמא ליחסי אמון מיוחדים שהוכרו ונדונו היו יחסים בין רופא ובין חולה שבטיפולו, עו"ד
 5 ולקוח, אפוטרופוס למעשה והאדם עבורו פועל, אפוטרופוס ממונה והאדם אשר עבור
 6 ענייניו מונה האפוטרופוס, הורים וילדים וגם בני זוג – כבמקרה כאן.
 7
 8 במקרה כאן מדובר בבני זוג ועל כן מתקיימים ביניהם יחסי אמון מיוחדים וקיימת ההנחה .33
 9 בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת. הנחה זו מעבירה את נטל ההוכחה להוכיח שלא
 10 הייתה השפעה בלתי הוגנת – לכתפי הנתבעים.
 11
 12 בע"א 236/84 עזבון המנוחה הלה יפה ז"ל נ' אסיה שוורץ לבית קלצ'קין ואח', פ"ד מה (5)
 13 , 28, צוטטו בהסכמה הדברים שנפסקו בעניין ע"א 413/79 ישראל אדלר חברה לבנין
 14 בע"מ נ' חנה מנצור ואח', ואח', שאוזכר לעיל, ונאמר כי:
 15
 16 "כאשר מתקיימת בין הצדדים מערכת יחסים מיוחדת שביסודה עומדים
 17 יחסי אמון נוצרת הנחה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת ועל
 18 הצד השני החובה לסתור קיומה של ההנחה לכאורה כדי לשכנע את
 19 בית המשפט כי הצד השני פעל באופן בלתי תלוי ללא השפעה תוך
 20 הבנה מלאה והערכה מלאה של מה שהוא עשה".
 21
 22 ועוד נפסק בע"א 423/75 בן נון נ' מטילדה ריכטר ואח', פ"ד ל"א (1) 372, 378 כי :
 23
 24 "מאידך, כאשר שורר יחס של אמון בין הנותן והמקבל – מניח החוק,
 25 מטעמים של תקנת הציבור, שאף כי המתנה ניתנה מרצון חפשי, היא
 26 היתה תוצאה של השפעה שנבעה מן היחס הזה, ועל המקבל מוטלת
 27 אז החובה להראות שלנותן היתה עצה בלתי-תלויה, או שעשה את
 28 העסקה לאחר שהוסרה ההשפעה, או נסיבות דומות לאלה'. במילים
 29 אחרות, במקרה כזה, חובת ההוכחה על אי-קיום השפעה בלתי-הוגנת
 30 מוטלת על מקבל המתנה...כאשר הנסיבות האופפות את המקרה
 31 מצביעות על קיומה של תלות של אדם אחד בזולתו, שהיא כה מקיפה
 32 ויסודית שניתן להניח כי נשלל רצונו החופשי והבלתי תלוי של אותו
 33 אדם במה שנוגע ליחסים שבינו לבין הזולת, כי אז אפשר לומר
 34 שעשייה או פעולה שהיא בעליל לטובתו של זה האחרון היא תוצאה
 35 של השפעה בלתי הוגנת מצידו, אלא אם הוכח היפוכו של דבר".
 36

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

1 הדברים צוטטו בהסכמה בע"א 510/90 כצנשטיין נ' סידרנסקי, פ"ד מ"ה (2) 221, 225,
2 בע"א 53/88 מנאלה ואח' נ' ברנדווין ואח', פ"ד מ"ו (1) 48, 50, וגם בע"א 2119/94 לנדאו
3 נ' ויין, פ"ד מ"ט (2) 77, 83.

4
5
6 משעבר נטל ההוכחה, על הנתבעים להוכיח, באמצעות ראייה / הוכחה חיובית, כי מתן
7 המתנה היא פעולה עצמאית של נותן המתנה, אשר לא זו בלבד שהבין את משמעותה, אלא
8 שמתן המתנה היא תוצאה של מחשבה שלמה וחופשית. ראו: "א 550/94 צבי בלאו ואח'
9 נגד שרה פרידמן, פד"י נ (3) 384, 393, שם נאמר כי :

10
11 "לשם קביעת קיומם של יחסי תלות מהסוג האמור, על בית המשפט
12 לבחון באופן קפדני אם העובדות מצביעות לכאורה על רצון לגיטימי
13 לגמול למי שהיטיב עם המצווה, או שמא הנסיבות מעוררות חשד בדבר
14 היעדר רצון עצמאי בשל אותה תלות. המצב הפיזי המנטלי והנפשי של
15 המצווה, מידת ניתוקו מאנשים אחרים או טיב קשריו עם אחרים- כל
16 אלה נסיבות היכולות ללמד לכאורה על השתעבדות רצונו לאדם
17 שהוא תלוי בו."
18

19
20 וגם ע"א 423/75 בן נון נ' מטילדה ריכטר ואח', פ"ד ל"א (1) 372, 380 שאוזכר לעיל.

21
22 במקרה כאן הובאה הוכחה חיובית – למתן המתנה מרצון והנתבעים עמדו בנטל. 35

23
24 הקשר בין התובעים ובין הנתבע נותק באוקטובר 2015.

25
26 הנתבע הטיב להעביר את תחושותיו כי ננטש ונכגד על ידי ילדיו התובעים, ראו גם כי
27 בחקירתו הנגדית בעמוד 24 שורות 21-13 העיד כי לא ראה את נכדיו מזה מספר שנים, אינו
28 יודע גילם ("שכחתי איך הנכדים נראים") וכלל אינו יודע את כתובת מגורי התובעת 2.
29 הנתבע גם העיד ביחס לתובעים כי "שנים אני לא רואה אותם" – עמוד 26 שורות 36-32
30 ולכן לא רוצה לחדש איתם את הקשר שכן הפכו אותו חולה . וראו גם דבריו בעמוד, וגם
31 בעמוד 27 שורות 3-1, לאחר שבית המשפט הציע לנתבע לחדש קשר עם ילדיו השיב :

32
33 "יש לי ז.ק, לא צריך טיפול שלהם. הם הרעילו אותי. זה הכל. אני רק
34 רוצה לדאות איך הם ייראו אחרי גיל 80. לא אזכה לדאות את זה."
35

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

1 את הקרע בינו ובין התובע הסביר הנתבע בעובדה כי הבן רוקן את חשבון הבנק שלו. 36
2 בחקירתו הנגדית הנתבע חזר וכינה מספר רב של פעמים את התובע "גנב", למשל עמוד 22
3 שורות 28-36, עמוד 23 שורות 21-24, עמוד 24 שורות 9-10 ועוד, וגם העלה השערה כי
4 התובעת עשתה איתו יד אחד. עמוד 27 שורות 10-19. וראו גם כי התובע עצמו העיד כי
5 העביר מחשבון הנתבע כ-684,600 ₪ והותיר בחשבוננו כ-80,000 ₪ בלבד. ראו עמוד 9
6 שורות 19-20 יחד עם עמוד 10 שורות 5-10 (בעוד הנתבע סבר שבחשבוננו כ-40,000 ₪)
7 וביקש לתת מתוכם, לתובע כ-15,000 ₪, לשם סיוע בשכר לימוד, רכישת כלי רכב ורכישת
8 דירה. ראו עמוד 24 שורות 7-8 ועמוד 23 שורות 1-8.

9
10 אשר לתובעת, על פי עדותה, היחסים בינה ובין הנתבע מעולם לא היו טובים. התובעת
11 העידה כי הנתבע לא היה "אבא סביר" או "סבא סביר". בתחילה ניסתה התובעת לתלות את
12 מצבם של היחסים במרחק מחיפה לגדרה - עמוד 11 שורות 10-17, אך בהמשך אישרה כי
13 מעולם לא היו היחסים טובים. ראו עמוד 11 שורות 18-27 - ובלשונה: "...ואבי- אבא
14 סביר הוא לא היה, גם לא סבא סביר".

15
16 באותו מקום אישרה גם כי משנת 2014 הקשר בינה ובין הנתבע היה קשר טלפוני ולעיתים
17 נפגשו במועדים, חגים או סופי שבוע וכי לא הייתה בביתו מאז שנת 2015.

18
19 דברים אלו מחזקים את התחושה כי הקרע ורגשות הנתבע כלפיו ילדיו אינה נובעים מהסתה 37
20 או ניתוק מכוון של הנתבע מילדיו על ידי הנתבעת – להבדיל מאכזבתו מילדיו.

21
22 ראייה חיובית נוספת שהובאה היא עדות הנתבע עצמו, רצונו להעניק לנתבעת מתנה, נאמר 38
23 על ידו באופן מפורש והוא גם אישר בעדותו כי נתן לנתבעת מתנה והוא רוצה להעניק לה
24 מתנה. ראו עמוד 25 שורות 1-14:

25 "ש. מה היה ההסכם, אתה יכול להגיד לי?
26 ת. הצעתי לה נישואין.
27 ש. לפני כמה זמן אתה זוכר?
28 ת. לא זוכר. בשבילי זה לא כל-כך חשוב באיזה שנים.
29 ש. לבית המשפט: אבל לפני כמה שנים בערך?
30 ת. אחרי חצי שנה עשיתי לה מתנה.
31 ש. לבית המשפט: לפני כמה שנים זה היה?
32 ת. לא זוכר מספרים, איזה הבדל זה עושה? הענקתי לה במתנה דירה.
33 ש. זו הייתה הצעת הנישואין, שנתת לה דירה?
34 ת. אפשר לומר."

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

- 1 ושוב בהמשך – כאשר בית המשפט שב והסביר לו שהעביר את כל זכויותיו בדירה לנתבעת,
2 חזר ואישר כי הוא מסכים לכך – והשיב "אם עשיתי ככה, זה טוב, רק שלז.ק יהיה טוב".
3 עמוד 26 שורות 18-22.
- 4
- 5 39. איני סבורה כי בנסיבות כאן – חרף חוסר ההבנה של הנתבע ביחס למסמכים, ניהול חשבון
6 בנק או היקף נכסיו, לגרוע מרצונו להעניק לנתבעת זכויות בדירה במתנה – מרצונו החופשי
7 כפי שהתברר בחקירתו.
- 8
- 9 40. בצד דיני החוזים הכלליים, חוקקו בישראל חוקים המאפשרים התערבות בחופש החוזים;
10 כך למשל חוק החוזים האחידים, תשמ"ג-1982, חוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981 וחקיקה
11 שנועדה לשמור על זכויות יסוד ושיווין וגם דיני פשיטת רגל, מקרים של הברחת נכסים, או
12 בטלות בהיות חוזה בלתי מוסרי או נוגד את תקנת ציבור וגם מכוח חוק עשיית עושר ולא
13 במשפט, התשל"ט-1979.
- 14
- 15 41. בכל אותם מקרים המדובר היה בהשפעה בלתי הוגנת שאינה מאפשרת שיקול דעת עצמאי
16 – שאז לבית המשפט הסמכות להתערב. הסמכות היא סמכות שבדין. ראו למשל פסק דין
17 חקלאי שאוזכר לעיל בסעיף 35.
- 18
- 19 נוסף על כך, התערבות של בית המשפט בחופש החוזים, יכולה להתבסס גם על חוק עשיית
20 עושר ולא במשפט, התשל"ט-1979. ראו: פרופ' פרידמן במאמרו הגנה על זכויות
21 באמצעות דיני עשיית עושר ולא במשפט: ציפיות ופרטיות, ספר מנשה שאוה – מחקרים
22 במשפט לזכרו בעריכת אהרון ברק ודניאל פרידמן, עמוד 59.
- 23
- 24 42. אלא שבמקרה כאן, רצונו של הנתבע ברור. שיקול דעתו אשר להעניק מתנה לנתבעת אם
25 לאו, נעשה לא בשל ההשפעה הבלתי הוגנת אלא על רקע יחסיו הגרועים עם ילדיו.
- 26
- 27 43. בשולי פסק הדין אוסיף כי מקובלת עלי טענת הנתבעים כי טענת התובעים אשר
28 "להסכמות" שקדמו להסתלקותם מעזובן האם המנוחה, בטלות אף הן וזאת מכוח סעיף
29 8(א) לחוק הירושה התשכ"ה-1965 – ועל כן לא דנתי בטענות בדבר "ההסכמות" בין
30 התובעים ובין הנתבע עובר להסתלקות.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תמ"ש 24826-06-18 פיסמן ואח' נ' פיסמן

1 עוד אוסיף כי מדברי הנתבע עולה כי אין המדובר במתנה לאחר אריכות ימים – שהיא בטלה
2 מכוח הוראת סעיף 8(ב) לחוק הירושה התשכ"ה-1965. מה גם שהטענה לא עלתה.
3
4 44. ועוד לסיום, אוסיף גם כי ההכרעה בנסיבות כאן היה מורכבת וגררה התלבטות רבה. קשה
5 היה לי להשתחרר מהרושם כי הנתבע, בשל אופיו, נוצל הן על ידי התובע בעת שרוקן
6 חשבונו, והן על ידי הנתבעת. עם זאת, כפי שכתבתי, התוצאה משקפת את רצונו של הנתבע.
7 **רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם – כְּבוֹדוֹ (יְרוּשָׁלַיִם פְּאָה דָף ג, עמוד ב').**
8
9 הרצון להימנע מתוצאה שאינה צודקת טבועה בשורשי שיטת המשפטית הישראלית ונאמר
10 כבר כי "יש להימנע, עד כמה שאפשר, מתוצאות כאלה המספקות אולי את השכל
11 המשפטי הפורמלי, אבל אינן מספקות את רגש הצדק והיושר". ראו ע"פ 1/48 סילוטר
12 נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד (א) 5, 19 שצוטט בהסכמה בבג"צ 7738/04
13 פלונית נ' שר הרווחה ואח', מיום 17.01.2007 בפסקה 6 לפסה"ד.
14

נפסק,

15
16
17 45. התביעה נדחית.
18 התובעים ישלמו לנתבעים הוצאות משפט בסך של 3,000 ₪ ושכר טרחת עו"ד בסך של
19 15,000 ₪.
20
21 על הנתבעים לרשום הערה מכוח סעיף 130 לחוק המקרקעין התשכ"ט-1969 בדבר זכות
22 המגורים לפי סעיפים 2.1-2.2 של חוזה המתנה, ולהגיש על כך אישור לתיק בית המשפט
23 תוך 30 יום.
24

25 מותר לפרסום בהשמטת פרטים מזהים, תיקוני הגהה ותיקוני עריכה.

26 המזכירות תמציא לצדדים.

27 ניתנה היום, ב' סיוון תש"פ, 25 מאי 2020, בהעדר הצדדים.

הילה גורביץ שינפלד, שופטת